

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
педагогічний факультет
кафедра музичного мистецтва

Кваліфікаційна робота

**з теми: «ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У
ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПІВУ»**

Виконав:

студент II курсу,
ММ1-М23 групи
Спеціальності 014 Середня освіта
за предметною спеціальністю
014.13 Середня освіта (Музичне
мистецтво)
Корольок Олександр Степанович

Керівник:

Совік Тетяна Віталіївна,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент:

Прядко Олена Михайлівна, кандидат
педагогічних наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПІВУ.....	7
1.1. Теоретичний аналіз досліджень мистецького світогляду особистості.....	7
1.2. Сутність, зміст та структура мистецького світогляду підлітків.....	12
1.3. Навчання співу учнів підліткового віку у контексті формування мистецького світогляду.....	20
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СПІВУ.....	30
2.1. Критерії, показники та діагностика рівнів сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу (констатувальний експеримент).....	30
2.2. Педагогічні умови та методи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу.....	45
2.3. Експериментальна перевірка педагогічних умов та методів формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу на уроках мистецтва (формувальний експеримент).....	58
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	90
Додаток А. Опитування учнів підліткового віку для визначення уподобань у царині мистецтва.....	91
Додаток Б. Анкета для учнів підліткового віку «Вокально-хорова спрямованість».....	92
Додаток В. Завдання для діагностики рівня сформованості мистецького світогляду за критерієм – міра спроможності оцінювання музичних явищ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство потребує оновлення освітніх парадигм (змісту, педагогічних умов, методів і прийомів, новітніх форм і засобів освітнього процесу), спрямованих на формування висококультурної, творчої компетентної особистості з розвиненим мистецьким світоглядом, спроможної швидко адаптуватися до змін та креативно вирішувати завдання будь якої складності. Світогляд є рушієм розвитку та саморозвитку особистості, її обізнаності у різних суспільних сферах (соціальній, духовній, матеріально виробничій, політико-правовій тощо).

Формування мистецького світогляду як наукова проблема, вивчається рядом науковців різних освітніх галузей. У мистецькій педагогіці (Ю. Блудова [4], Т. Дорошенко [21], А. Козир [34], Н. Миропольська [48], Т. Пляченко [57], Г. Падалка [55], О. Рудницька [62], Т. Танько [66]) визначено механізм мотивації формування світогляду особистості, вчинки якої ґрунтуються на моральних засадах, емпатійності та духовності. Особливості формування музичного світогляду особистості засобами вокально-хорової діяльності досліджували Н. Дрожжина [22], О. Васильченко [10], Д. Хао [69]; засобами вокально-інструментальної діяльності – А. Болгарський [6]; засобами музичного сприйняття – Я. Кушка [38], О. Отич [54], О. Ростовський [61]; засобами естетико-оціночного ставлення – Ю. Гончаренко [13], Л. Косяк [35]; засобами художнього інтересу – Д. Джола [18], О. Гусаченко [16], А. Щербо [18]; засобами естетичних проявів (пароксизмів) – І. Зязюн [30], О. Ігнатович [31]. Однак, вивчення проблеми формування мистецького світогляду підлітків під час навчання співу висвітлено недостатньо. Огляд та аналіз наукових джерел з означеної проблеми засвідчив її актуальність та дозволив виявити суперечності між:

- високим рівнем потреби українського суспільства у збереженні та примноженні національних мистецьких надбань і дійсним положенням сформованості мистецького світогляду учнів підліткового віку;

- потребою оновлення змісту методичного забезпечення процесу навчання співу, шкільного пісенного репертуару та його неналежною розробкою для формування мистецького світогляду підлітків.

Актуальність означеної проблеми та потреба розв'язання визначених суперечностей призвели до вибору теми дослідження: **«Формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу»**.

Об'єкт дослідження: процес формування мистецького світогляду учнів підліткового віку в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови та методи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу.

Мета дослідження: виконати теоретичний аналіз проблеми, визначити та експериментально перевірити педагогічні умови та методи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу.

Згідно з метою дослідження визначено **завдання**:

- здійснити теоретичний аналіз означеної проблеми у науковій літературі, визначити зміст та структуру мистецького світогляду учнів підліткового віку;
- визначити зміст та особливості процесу навчання співу підлітків на уроках мистецтва в закладі загальної середньої освіти;
- розробити критерії, показники і рівні сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу;
- визначити педагогічні умови та методи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу;
- здійснити експериментальну перевірку ефективності визначених педагогічних умов і методів формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося за допомогою методів: теоретичних (аналіз наукової та методичної літератури для уточнення поняття «мистецький світогляд», визначення його змісту, структури; вивчення методичного забезпечення процесу навчання співу підлітків на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти (навчальні плани, методичні рекомендації,

підручники, поурочні розробки планів-конспектів уроків мистецтва), емпіричних (спостереження, бесіда, анкетування, тестування, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки дієвості запропонованої методики), статистичних (для обробки та аналізу результатів дослідження).

Теоретико-методологічною основою дослідження стали теоретичні засади (концепції, теорії, принципи, наукові підходи) формування мистецького світогляду учнів підліткового віку, методичні засади щодо організації процесу навчання співу на уроках мистецтва: становлення духовності особистості (І. Зязюн [30],); психолого-педагогічні концепції формування здібностей (Я. Кушка [38], С. Максименко [42], С. Наumenко [50], В. Антонюк [2], А. Болгарський [6], Н. Гребенюк [14], В. Бриліна [7], Л. Василенко [9]); теорії художньо-творчої діяльності у формуванні особистості (Л. Бірюкова [3], О. Кузнєцова [37], О. Лобова [40], О. Ростовський [61]); концептуальні дослідження музичної освіти (А. Козир [34], Г. Падалка [55], О. Реброва [60], О. Рудницька [62], Н. Шатайло [74], О. Щолокова [76], А. Болгарський [6]).

Практичне значення. Методичні матеріали дослідження можуть бути використані вчителями мистецтва закладів загальної середньої освіти на уроках мистецтва під час навчання співу та в позакласній музично-виховній роботі.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося протягом 2023-2024 років на базі закладу загальної середньої освіти – Кам'янець-Подільського ліцею №7 Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області. Дослідженням було охоплено 50 підлітків закладу загальної середньої освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і методичні рекомендації пройшли апробацію на звітних конференціях студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка («Мистецький світогляд, його поняття та особливості формування у підлітків» 2024 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження віддзеркалено в 1 одноосібній публікації автора.

Структура та обсяг магістерського дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (84 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи складає 95 сторінок, з них основний текст – 81 сторінка. Робота включає 5 додатків, 9 таблиць і 5 рисунків.

ВИСНОВКИ

Розгляд і аналіз науково-методичних джерел з означеної проблеми та узагальнення результатів експерименту дозволили дійти висновків:

1. Формування мистецького світогляду підлітків є актуальною проблемою мистецько-освітньої галузі, оскільки сучасне суспільство потребує висококультурної, творчої особистості з розвиненим мистецьким світоглядом, спроможної швидко адаптуватися до змін та креативно вирішувати завдання будь-якої складності.

На основі вивчення теоретичних засад формування мистецького світогляду особистості, висвітлених у працях О. Бурова, С. Долуханова, М. Киященко, Н. Миропольської, В. Панченко, Г. Падалки, О. Рудницької, Л. Масол, Т. Танько, І. Дімова, О. Васильченко, Д. Хао; Б. Бриліна, А. Болгарського, О. Костюк, В. Остроменського, О. Ростовського, В. Бутенко, Л. Коваль, О. Дем'янчук, І. Бега, І. Зязюна, Г. Тарасової, уточнено поняття «мистецький світогляд підлітків у процесі навчання співу» як сукупність знань з мистецтва, спроможності емоційного сприйняття та трактування мистецьких явищ на основі власних уподобань та інтересів, сформованих на основі мистецького досвіду та потреби у самовдосконаленні.

Визначено і теоретично обґрунтовано структуру формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу, зокрема виокремлено його складові: мотиваційну (розвиток інтересу, потреби у мистецькій (вокально-виконавській) діяльності), оцінювальну (сприйняття мистецьких (вокально-хорових) явищ, набуття естетичних уявлень, спроможність до оцінювальних тверджень) та інтерпретаційну (спроможність зрозуміти зміст мистецького (вокально-хорового) твору та презентувати у музично-виконавській діяльності (співі) власне бачення).

2. З'ясовано, що навчання співу на уроках мистецтва є дієвим засобом формування мистецького світогляду підлітків та музично-естетичного виховання (накопичення виконавського досвіду, збагачення емоційної сфери), розвитку вокально-хорових навичок. Означений процес включає оволодіння

теоретичними знаннями механізму звукоутворення; набуття знання закономірностей формування співацького голосу; вокально-виконавські уміння; уміння відтворити, інтерпретувати музичний образ пісні під час власного виконання. Формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу на уроках мистецтва базується на принципах науковості, персоніфікації навчання, усвідомленості навчання, методичної спрямованості навчання, гуманістичної зорієнтованості, культуровідповідності [55, с. 117]), комунікативного діалогу [70, с. 46].

3. Розроблено критерії, показники і рівні сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу:

- Міра інтересу до музичного мистецтва (зокрема вокально-хоровою діяльністю). Показники: інтерес, зацікавленість здобувача освіти процесом сприйняття різноманітних музичних творів; прояв бажання набути нові музичні знання; потреба в активному музикуванні; потреба оволодіння вокально-хоровими навичками; бажання демонструвати власні музичні здібності у позакласній творчій діяльності (мистецьких заходах, конкурсах тощо).
- міра спроможності оцінювання музичних явищ. Показники: знання основних засобів музичної виразності (лад, спосіб звуковедення, темп, динаміка, регістр тощо) та спроможність їх використання під час аналізу художньо-образного змісту твору; спроможність до художньої оцінки музичного твору; спроможність втілити естетичні поняття (прекрасне / потворне) у власній вокально-виконавській діяльності.
- міра прояву музично-творчої діяльності. Показники: існування улюбленої фонотеки (збірка вокально-хорових творів, виконавців); здатність до усвідомленого підбору пісенного репертуару; здатність до художньо-образної передачі змісту пісенного твору під час власного виконання.

4. Здійснено діагностику наявного стану сформованості мистецького світогляду підлітків на основі визначених критеріїв і показників – виявлено три рівні: високий, середній та низький (кожен з яких віддзеркалює міру мотивації до навчання співу, спроможність до оціночних тверджень, наявність вокально-

хорових знань, умінь і навичок та спроможність продемонструвати їх під час вокально-виконавської діяльності).

Результати означеного етапу експериментальної роботи показали домінування у підлітків низького (58,66%) та середнього (34,67%) рівнів сформованості мистецького світогляду, що засвідчило потребу в оптимізації освітнього процесу з мистецтва закладу загальної середньої освіти, зокрема обґрунтування та визначення педагогічних умов та методів формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу на уроках мистецтва.

5. Визначено педагогічні умови формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу:

- активізація пісенної діяльності учнів засобами розширення мистецького досвіду;
- художня комунікація між здобувачами освіти;
- забезпечення сприятливої, творчої атмосфери навчання співу.

Виокремлено методи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу на уроках мистецтва (-активізація інтересу до музичних явищ; - співставлення музичних образів, синтез мистецького теоретичного тезаурусу й аналізу вокально-хорових творів, їх вивчення і цілісного осмислення; - інформаційно-ілюстративні методи: образні пояснення і демонстрація вокально-хорових творів, їх інтонаційно-тематичне опрацювання; художньо-емоційний вплив на підлітків; - забезпечення пошуково-евристичних ситуацій: варійовані сприйняття вокально-хорових творів; музично-емоційна драматургія; вокально-виконавські завдання (вокально-творча практична діяльність).

Визначено етапи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу на уроках мистецтва:

- I – мотиваційний;
- II – оцінювальний;
- III – інтерпретаційний.

6. Апробовано представлені педагогічні умови і методи формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу під час

формувального експерименту, який здійснювався на уроках мистецтва закладу загальної середньої освіти.

Результати, отримані у кінці формувального експерименту засвідчили позитивні зрушення у рівнях сформованості мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу за усіма критеріями (зростання кількості здобувачів з високим рівнем на 54,73%, зменшення кількості здобувачів з низьким рівнем на 49,36%), що підтверджує ефективність запропонованої методики.

Усі завдання дослідження виконано, мету досягнуто.

Досліджувана проблема має ряд аспектів, що потребують подальшого вивчення, зокрема формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу у позашкільних навчальних закладах; підготовка майбутніх учителів мистецтва до формування мистецького світогляду учнів на уроках мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. Аксіологічна платформа педагогічного процесу (проблема формування). Вища освіта України: теорет. та наук. метод. часопис, 3(50). Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. Т.1, 2013. 338 с.
2. Антонюк В. Культурологічний зміст українського вокального мистецтва. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, 1, 2008. С. 29–39.
3. Бірюкова Л. Вокальне мистецтво як засіб розвитку духовної культури вчителя музики. Актуальні питання мистецької освіти та виховання. 2014. С. 193-196.
4. Блудова Ю. Художньо-естетичний смак як невід’ємна складова художньо-естетичної культури особистості. Харків. 2015. С. 38-42.
5. Бойко А. Використання арт-терапевтичних технологій як засобу творчого самовираження молодших школярів у позашкільних навчальних закладах. Психолого-педагогічні науки, 8, 2014. С. 128-135.
6. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навч. посібник для муз. пед. відділень пед. училищ. Київ: Музична Україна, 1987. 124с.
7. Бриліна В. Педагогічне значення вокального фольклору в музично-естетичному вихованні. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 41, 2015. С. 231-235.
8. Бургун І. Формування наукового світогляду учнів основної школи у навчанні фізики (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ. 2001. 17с.
9. Василенко Л. Гедоністичні засади вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва: теорія та методика: монографія. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2012. 144 с.
10. Васильченко О. Основні принципи та напрями в розробці соціально-педагогічних умов формування музичної культури студентів університету.

- Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі, 38, 2014. С. 496-501.
11. Гавацко Е. Формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу. Ужгород. 2016. 65с.
 12. Гавриленко Л. Методика формування основ вокальної культури молодших школярів у школах мистецтв (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2011. 185 с.
 13. Гончаренко Ю. Формування естетичного ставлення молодших школярів до хореографічної діяльності та мотивації до естетичного втілення тілесних проявів. Вісник Запорізького національного університету, 2 (13), 2010. С. 42-45.
 14. Гребенюк Н. Особистісно-орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака. Музичне мистецтво і культура, 14, 2000. С.156-165.
 15. Грищенко Ю. Мистецтво в розвитку художньо-естетичного світогляду особистості: ретроспективний аналіз. Естетика і етика педагогічної дії. Вип. 9. 2015. С. 131-139. [Електронний ресурс]. <http://surl.li/eislqy>
 16. Гусаченко О. Методика формування музично-творчого потенціалу підлітків у позаурочній співацькій діяльності (дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2019. [Електронний ресурс]. <http://surl.li/whpfux>
 17. Даофен С. Методика використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх учителів музики до співацької діяльності (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2015. 19 с.
 18. Джола Д., Щербо А. Теорія і методика естетичного виховання школярів: навч. метод. посібник. Київ: Ін-т змісту і методів навчання. 1998. 162 с.
 19. Дільтей В. Виникнення герменевтики. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Київ: Ваклер, 1996. С. 31-60.
 20. Домбровська Т. Естетична свідомість (філософсько-методологічний аналіз) (автореф. дис. ... д-ра філос. наук). Київ. 1995. 189 с.

- 21.Дорошенко Т. Методи навчання сприйняття музики. Початкова школа, 6, 1995. С. 18-20.
- 22.Дрожжина Н. Вокальне виконавство в системі музичного мистецтва естради (дис. ... канд. мистецтвознавства). Харків. 2008. 194 с.
- 23.Дуткевич Т. Дитяча психологія. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 424с.
- 24.Єжова О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. Психолого-педагогічні науки, 3, 2014. С. 39-42.
- 25.Єременко О. Підготовка магістрів музичного мистецтва: теорія і методика навчання. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2009. 434 с.
- 26.Єрошенко О. Емоційна сфера у вокальній творчості: музичноестетичні та виконавські аспекти (автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства). Харків. 2008. 17 с.
- 27.Зайцева А. Художньо-комунікативна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва: теорія, методологія, методичні аспекти: монографія. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. 424 с.
- 28.Звекова В. Формування наукового світогляду підростаючого покоління. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, 58, 2022. С. 64-71.
- 29.Зінов'єва С. Поняття мотиву і мотивації у сучасній психології. Запоріжжя. 2021. 78 с. [Електронний ресурс]. <http://surl.li/xfnsap>
- 30.Зязюн І. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти. Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи, 8, 2003. С. 15-23.
- 31.Ігнатович О. Формування художньо-естетичного смаку підлітків у процесі літературно-творчої діяльності (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Луганськ. 2000. 19 с.
- 32.Калюжна О. Формування мистецьких компетентностей учнів у позашкільній діяльності. Наукові записки КПДУ. Серія: Педагогічні

- науки, 2015, Вип. 141, ч.1. С. 117-119. [Електронний ресурс]. <https://www.cuspu.edu.ua/>
33. Каменецька Л. Формування культури виконання популярної вокальної музики у старшокласників (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2009. 179 с.
 34. Козир А. Система принципів фахової підготовки викладачів мистецьких дисциплін. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, 10 (1). 2013. [Електронний ресурс]. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10\(1\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_10(1)__7).
 35. Косяк Л. Дидактичні умови формування естетичних інтересів старшокласників (дис. ... канд. пед. наук). Кривий Ріг. 2000. 198 с.
 36. Кузнецов О. Світогляд особистості як психологічна проблема. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки, 1, 2019. С. 41-48.
 37. Кузнецова Л. Українська класична музика в школі: посібник. Київ: Музична Україна. 1969. 148 с.
 38. Кутішенко В. Вікова педагогічна психологія (курс лекцій): навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2018. [Електронний ресурс]. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5696>
 39. Кушка Я. Методика музичного виховання дітей. Вінниця: Нова Книга. 2007. 216 с.
 40. Куш О. Аналіз методологічних підходів до вивчення психофізіологічних особливостей особистості у творчій діяльності. Вісник проблем біології і медицини, 4, 2015. С. 27-29.
 41. Лобова О. Методичні аспекти формування музично-теоретичних знань на уроках музики. Вісник ЛНУ імені Т. Шевченка, 6 (193), 2010. С. 66–74.
 42. Максименко С. Психологія особистості: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ТОВ «КММ». 2007. 280 с.
 43. Маленицька О. Формування естетичного смаку старшокласників засобами народних звичаїв та обрядів (дис. ... канд. пед. наук). Київ. 1995. 176 с.

- 44.Маруфенко О. Формування вокально-слухових навичок майбутнього вчителя музики (дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2006. 192 с.
- 45.Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л. Масол, О. Гайдамака, Е. Белкіна, О. Калініченко, І. Руденко. Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2006. 256 с.
- 46.Матвєєва О. Сценічне хвилювання як детермінанта вокально-виконавської надійності майбутніх учителів музики. Наука і сучасність: зб. наук. праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 55, Київ, 2006. С. 64-71.
- 47.Мережко Ю. Формування навичок самостійної роботи майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях з постановки голосу. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти, 2019. С. 75-82.
- 48.Мирополюська Н. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика. Київ: Парламентське видавництво. 2002. 204 с.
- 49.Можайкіна Н. Методика викладання вокалу: навчально-методичний комплекс. Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова. 2013. 215 с.
- 50.Науменко С. Особливості діагностики музичних здібностей дошкільників. Освіта та розвиток обдарованої особистості, 10, 2015. С. 15-18.
- 51.Овчаренко Н. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 1–2, 2014. С. 60-64.
- 52.Олексюк О. Музична педагогіка. Київ: КНУКіМ. 2006. 248 с.
- 53.Орлов В., Фурса О., Баніт О. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін: навчально-методичний посібник, Київ: Едельвейс. 2012. 308 с.
- 54.Отич О. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього професійного навчання: теоретичний і методичний аспект: монографія. Чернівці: Зелена Буковина. 2009. 752 с.

- 55.Падалка Г. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ: Освіта України. 2010. 274 с.
- 56.Петрушенко В. Філософія. Курс лекцій. Київ: Каравелла; Львів: Новий світ 2001. 552 с.
- 57.Пляченко Т. Методика викладання вокалу: Програма навчального курсу для студентів мистецького факультету, спец. «Музична педагогіка і виховання», освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2006. 80 с.
- 58.Полатайко О. Формування художньо-образного мислення майбутнього вчителя музики у процесі інтерпретації творів мистецтва (дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2010. 179 с.
- 59.Причепій Є., Черній А., Чекаль Л. Філософія. Київ: Академвидав. 2001. 576 с.
- 60.Реброва О. Крос-навчальна інтеграція когнітивних процесів у виконавському досвіді майбутніх учителів хореографічних та музичних дисциплін. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 14: Теорія і методика мистецької освіти, 22 (27), 2017. С.12-19.
- 61.Ростовський О. Теорія і методика музичної освіти: навч. метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2011. 640 с.
- 62.Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька. Навч.посібник. Київ. 2002. 360 с.
- 63.Світогляд і світ людини: колективна монографія. Капітон В. П. (ред.). Дніпропетровськ: ДДФА. .2008. 243 с.
- 64.Стахевич О. Основи вокальної педагогіки: курс лекцій, Ч. 1. Природно-наукові теорії сольного співу. Харків: ХДАК; Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2002. 197 с.
- 65.Столяренко О. Психологія особистості. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 280 с.

- 66.Танько Т. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах (автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04). Х. 2004. 17 с.
- 67.Федорова М. Окремі аспекти формування основ художнього світогляду молодших школярів у процесі аналізу вокально-хорових творів. Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка», 21. 2012. С. 299-305.
- 68.Хайрулліна Ю. Світоглядна культура особистості людини в умовах перехідного суспільства (дис. ... канд.. філософ. наук). Київ. 2011. 184 с.
- 69.Хао Д. Музичний світогляд підлітків: принципові положення. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 4 (108), 2021. С. 398-406.
- 70.Хао, Д. Формування мистецького світогляду підлітків у процесі навчання співу (дис. ... доктора філософії). Суми, 2022. 196 с.
- 71.Цзюнь М. Формування вокального слуху китайських студентів у процесі співацької роботи. Молодь і ринок, 2011. С. 173-175.
- 72.Чен Д. Формування вокальних навичок майбутнього вчителя музики на традиціях Китаю та України (автореф. дис. ... канд. пед. наук). Київ. 2013. 19 с.
- 73.Чень В. Формування вокально-виконавського артистизму студентів магістратури у музично-педагогічних ВНЗ. Наука і освіта, 6, 2016. С. 65-70.
- 74.Шатайло Н. Методика формування умінь образотворення молодших підлітків на уроках музичного мистецтва (дис. канд. ... пед. наук). Суми. 2021. [Електронний ресурс]. <http://surl.li/jzisom>
- 75.Шпіца Р. Організаційно-методична модель формування мистецьких знань учнів 7-8 класів на інтегрованих уроках музики. Теоретичні питання культури, освіти та виховання, 1 (55). 2017. С. 133-136.
- 76.Щолокова О. Компетентнісний підхід у просвітницькій діяльності вчителя музики. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 11, 2011. С. 15-19.

- 77.Юник Д. Виконавська надійність музикантів: зміст, структура і методика формування: монографія. Київ: ДАКККиМ. 2009. 340 с.
- 78.Юрко О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти: Методичний посібник для вчителів музики загальноосвітніх шкіл, керівників вокальних гуртків, студентів диригентсько-хорових факультетів музичних та педагогічних вузів. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2015. 138 с.
- 79.Юцевич Ю. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу: навч. метод. посібник. Київ: ІЗМН. 1998. 160 с.
- 80.Ярмол Л. Співвідношення понять світогляду та поглядів людини: теоретико-правові аспекти. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. №837, 2016. С. 383-389. [Електронний ресурс]. <http://surl.li/drtyst>
- 81.Dong H. Main guidelines of methodological provision for the formation of teenagers' musical worldview. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 9 (113), 2021. С. 321-331.
- 82.Sedlmayr H. Kunst und Wahrheit. Zur Theorie und Methode der Kunstgeschichte. Hamburg. 1958. pp. 50-71.
- 83.Dittmann L. Kategorie und Methoden der deutschen Kunstgeschichte 1900-1930. Stuttgart 1985. pp. 51-88.
- 84.Schleiermacher Friedrich. [Електронний ресурс]. <https://www.britannica.com/biography/Friedrich-Schleiermacher>.